

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE SALVARE DE LA LIUBCOVA — ORNIȚA

(Raport preliminar pe anul 1985)

Situată într-o zonă în care locuirea omenească începe din cele mai vechi timpuri¹, stațiunea neolitică de la Liubcova-Ornița se detașează, încă de la descoperirea ei², prin condensata informație istorică pe care ne-a oferit-o în urma cercetărilor arheologice sistematice³. Materialele arheologice de aici prilejuiesc stabilirea unor legături pe spații largi, ele fiind fundamentale pentru lămurirea relațiilor cronologico-stratigrafice pe întreaga Clisură a Dunării și nu numai în această zonă⁴.

Descrierea habitatului

Așezarea neolitică de la Liubcova-Ornița se află situată pe a doua terasă a Dunării, actualmente închizînd un „golf” al lacului artificial creat în urma construirii sistemului hidroenergetic și de navigație „Porțile de Fier I”. Ea ocupă o poziție centrală într-o depresiune largă (aproximativ 4 km pe malul Dunării) ce constituie debușeul pîrîului Orevița în fluviu. Locuitorii afirmă că de-a lungul pîrîului Orevița și a pîrîului Sichevița, pe coamele dealurilor, prin satul Cracul Almăj, se ajunge în ținutul Almăjului, de unde urmînd rîurile depresiunii se poate trece în culoarul Timiș—Cerna, ori spre depresiunea Oraviței⁵. Pînă la Cracul Almăj au fost efectuate periegeze de către directorul școlii generale din Gornea, I. Dragomir, care ne-a informat că pe culmile văii a depistat așezări neolitice și din alte epoci, de asemenea puncte de exploatare a cremenii⁶.

¹ Gornea — Căunița de Sus: Gh. Lazarovici, *Gornea — Preistorie*, Reșița, 1977, p. 7; Gornea — Păzăriște: ibidem.

² D. Tudor și colab., în *SCIV*, 16, 2, 1965, p. 395—406. Materialele de aici sînt cunoscute și în literatura mai veche: I. Kutzián, *A Kőrös Kultúra*, Budapest, 1944, nr. 92.

³ E. Comșa, săpături executate între anii 1965—1967.

⁴ E. Comșa, în *SCIV*, 17, 2, 1966, p. 355—363; Idem, în *Dacia NS*, XIII 1969, p. 11—45; Idem, în *Banatica*, I, 1971, p. 85—92; idem, în *Banatica*, V, 1979, p. 537—539; Gh. Lazarovici, *Neolit. Ban.*, 1979, rep. poz. 49. Cităm aici doar lucrările cele mai importante. Dată fiind marea varietate de material, tipologică și cronologică, referiri la stațiune sînt făcute în multe alte lucrări.

⁵ Vezi harta județului Caraș-Severin, 1975

⁶ Aceeași informație o posedăm și de la inginerul geolog O. Popescu. Le mulțumim și pe această cale pentru sprijinul și informațiile acordate.

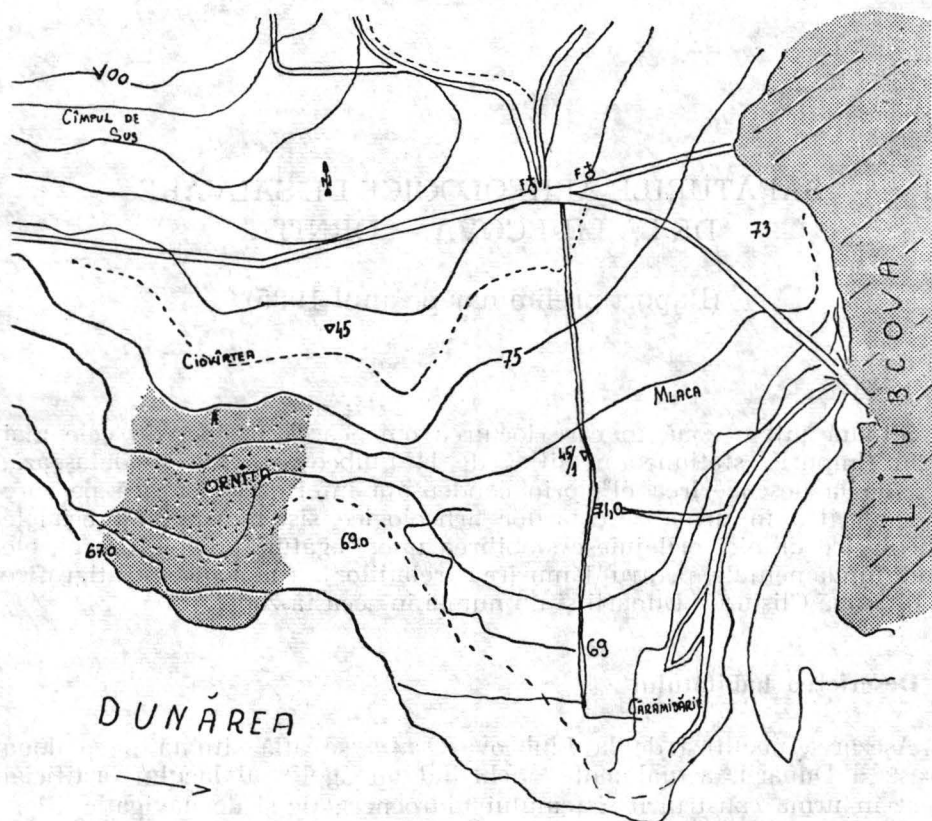

Fig. 1 — Răspîndirea prezumtivă a așezării de la Liubcova — Ornița.

Abb. 1 — Wahrscheinliche Ausdehnung der Siedlung von Liubcova — Ornița.

Solul terasei de la Liubcova-Ornița este foarte prielnic agriculturii, terasa a treia fiind propice pentru pășunat. Dunărea se lărgeste în această zonă, apele liniștite și adînci fiind populate de mult pește. După cum am afirmat mai sus, dealurile din jur sînt posesoarele unor zăcăminte de silix exploatabile fie pe loc, fie din vadul superior al pîrului Orevița. Lutul de pe terasa a doua este o excelentă materie primă pentru confecționarea ceramicii. Dealurile din jur erau în vechime, ca și acum, puternic împădurite, din care cauză vînatul mare se afla din abundență.

Descrierea săpăturilor

În urma periegezelor efectuate aici și a informațiilor bibliografice existente⁷ s-a impus ca săpăturile să fie începute prin excavarea unor magistrale care să lămurească relația stratigrafică între obiectivele „Or-

⁷ Vezi supra-notele 2 și 4. Mulțumim și pe această cale cercetătorului E. Comșa, de la Institutul de Arheologie București pentru amabilele informații oferite.

nița" și „Ornița Vest”⁸, urmărind în același timp și relațiile stratigrafice pe verticală. În a doua fază a săpăturilor se va avea în vedere deschiderea unor suprafețe. Prima magistrală (SI/1985) va avea în final 70 m și taie de la N la S stațiunea de fază „Ornița”. A doua va tăia tot de la N la S stațiunea de fază „Ornița Vest”, urmînd ca a treia să taie de la E la V întreaga stațiune vinčiană.

De altfel, cauza începerii acestor săpături de salvare este un vast proiect de investiții ce afectează întreaga așezare neolitică. Proiectul are în vedere creșterea cotelor apelor Dunării, fapt ce împiedică pe viitor studierea nivelelor inferioare de aici datorită ridicării nivelului pînzei de apă freatică. Cercetarea arheologică a sitului va fi împiedicată și prin lucrări de consolidare a malului împotriva erodării sale (diguri ce vor „mușca” din stațiune) ca și datorită construirii unei șosele, al cărei duct afectează perimetrul arheologic. Cercetările sînt îngreunate de faptul că terenul se folosește în continuare pentru agricultură iar timpul în care vor fi efectuate investițiile este relativ limitat.

SI/1985 constă într-o secțiune de 44 m×2 m ce a fost trasată de la N la S prin așezarea de fază „Ornița”. Ea urmează a fi încheiată (aproximativ 25—30 m mai sînt de excavat) în campaniile viitoare.

Stratigrafia SI/1985

Numerotarea nivelelor a fost începută de sus în jos.

Nivel I

Primul nivel este format din humusul actual, fiind foarte bogat în ceramică, poate și datorită lucrărilor agricole ce au afectat stratul de cultură. Din el pornesc gropi mici și o locuință semiadîncită (L₈ — carourile 16—18) ce reprezintă, de fapt, nivelul de locuire.

Nivelul II

Avînd un sol de culoare brună este la fel de bogat în ceramică și conține multe fragmente de chirpic. Din el pornesc mai multe gropi de mici dimensiuni. În caroul 19 a fost surprinsă și o mare groapă menajeră, care coboară pînă la 1,50 m adîncime. Se pare că acest nivel a fost locuit foarte intens, chiar dacă deocamdată nu s-au găsit și locuințe contemporane lui. În caroul 16 a fost cercetată o groapă în care se afla un vas de aproximativ 40 cm înălțime, așezat într-o groapă, în picioare. Groapa aparține unei locuințe distruse în mare parte de L₈.

Nivelul III

Solul este alb-cenușos. În acest nivel au fost descoperite, doar în secțiune, trei locuințe de suprafață: L₄, în carourile 1—2, de care ține un atelier de șlefuit topoare; L₂, în care s-a găsit o parte dintr-un război de țesut reprezentat prin mai multe greutateți, de asemenea o vatră cu mai multe nivele de lipitură pe care era spart un vas; în sfîrșit L₃ din care provin mai multe piese de cult care formau, se pare un complex de cult aferent locuinței. Dărîmătura nu este masivă, întrucît locuințele surprinse aveau o structură preponderent lemnoasă, lipitura cu lut fiind subțire. În schimb dărîmătura locuinței 3 este masivă. În locuința 2 a fost surprins un nivel de refacere a fundației.

⁸ Vom folosi terminologia adoptată de E. Comșa (în SCIV, 20, 1, 1969) chiar dacă, după părerea noastră, nu era necesar ca în cadrul aceleiași culturi, Vinča, să fie create faze cu denumiri diferite. Materialul de aici se încadrează pînă la identitate în marele cerc vinčian, lucru de altfel sesizat în atîtea rînduri de cei ce s-au ocupat cu materialul de aici.

Nivelul IV

Culoarea pământului este negru-cenușoasă. Locuirea a fost intensă. S-au decopertat pe suprafața secțiunii două locuințe adâncite: L₁ (bordei) distrus în mare parte de gropi din nivelele superioare și L₅ (bordei), de mari dimensiuni (carourile 18—22), cu mai multe nivele de lipitură (refolosire) clare. Lipiturile se detașează foarte bine în contextul cenușii de umplură fiind făcute din lut galben foarte bine bătut. Bordeiele au foarte multă ceramică în umplură.

Toate cele patru nivele descrise pînă acum aparțin culturii Vinča: nivelele IV—III aparțin unei faze mai timpurii; nivelele II—I unei faze evolute.

Nivelul V

Stratul de cultură este galben-lutos, deosebindu-se foarte clar de nivelul IV. Din păcate aici nu a fost surprinsă nici o locuință cu excepția unei porțiuni dintr-o groapă răvășită de locuința-bordei 5 care aparține nivelului IV. Acest nivel corespunde unei faze evolute a culturii Starčevo-Criș⁹.

*
* *
*

Materialul ceramic descoperit în SI/1985 a constituit subiectul unor comunicări¹⁰. Concluziile urmează a fi definitive după studierea integrală a materialului rezultat și continuarea săpăturilor potrivit planului expus mai sus¹¹.

ADRIAN SABIN LUCA

DIE RETTUNGSGRABUNGEN VON LIUBCOVA — ORNIȚA

(Zusammenfassung)

Die älteren Forschungen aus dem Jahr 1961 und aus den Jahren 1965—1967 wurden aus Rettungsgründen im Jahre 1985 wiederaufgenommen. Der Längsschnitt I schneidet von N nach S die Siedlung der „Ornița“ — Phase. Es wurden 5 Siedlungsniveaus festgestellt (die Niveaus I—IV gehören der Vinča-Kultur an, Niveau der Starčevo — Criș-Kultur, siehe Abb. 2). Die Forschungen werden fortgesetzt, für die Zukunft sind mehrere Jahre lang systematische Rettungsgrabungen vorgesehen.

⁹ Nivelele III—IV au putut fi studiate doar în carourile 10—22 deoarece apele Dunării, ce au fost la începutul săpăturii sub cota normală, au crescut la cotele obișnuite făcînd imposibile cercetările. De aceea L₄ din nivelul III a putut fi cercetată doar parțial, neputîndu-se trage concluzii satisfăcătoare asupra atelierului de topoare de aici.

¹⁰ Microsesiunea de rapoarte arheologice a Muzeului Județean Reșița, 1985; A XX-a sesiune de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1985, Deva, martie, 1986; Sesiunea de comunicări a Muzeului Județean Deva, octombrie, 1986.

¹¹ Materialul litic va fi prelucrat de inginerul geolog O. Popescu de la I.P.E.G. Caransebeș. Materialul osteologic este în curs de prelucrare de către G. El Sussi de la M. J. Reșița. Este în curs de perfectare și colaborarea cu O. Dogaru de la Complexul Muzeal Timiș — Timișoara în legătură cu studierea extinderii stațiunii pe baza studierii probelor de sol și cu ajutorul magnetometrului cu protoni, întrucît potrivit estimărilor noastre aproximativ 20% din așezare este deja distrusă de apele Dunării.